

Set planetes

Text > XAVIER CORTADELLAS

Il·lustració > MARC VICENS

Ningú o quasi ningú no deu saber avui qui era Rafel Moragas. Tampoc no hi deu haver gaire ningú que sàpiga qui era Artur Bladé i Desumvila, malgrat que hagi estat un dels millors memorialistes que han escrit mai en la nostra llengua, comparable a Josep Pla. Bladé era de Benissanet; Moragas, de Barcelona: tots dos van haver d'exiliar-se l'any 1939. Moragas va marxar amb Francesc Pujols, el seu gran amic. Van travessar la frontera que ajunta Catalunya amb Catalunya i van anar fins a Prada, on comptaven que el músic Pau Casals els acolliria. Bladé va fugir per Molló, i ell i altres soldats republicans com ell van haver de dormir uns quants dies al santuari de Nostra Senyora del Coral, ja al Vallespir, però molt lligat als trabucaires i a *La punyalada* de Marian Vayreda. Llavors, Bladé encara no coneixia Rafel Moragas.

Crític musical, periodista, filòsof a estones, conferenciant en un temps que ser conferenciant tampoc no era un ofici i autor de dos llibres en castellà que només es poden trobar a les llibreries de vell, Moragas era sobretot un tastaolletes, una biblioteca ambulante, com deia ell mateix parlant d'ell mateix; un arxiu vivent, com deien parlant d'ell molts altres; un home divertit i amè, carregat d'anècdotes, un dels millors tertulians de l'Ateneu Barcelonès i que contribuïa, com va escriure Anton M. Espadaler no fa gaire, a donar el to a la vida artística de la Barcelona d'abans de la guerra.

És per això que el dia aquell de finals de gener de l'any 1939 que Rafel Moragas i Francesc Pujols van exiliar-se, no només la filosofia catalana va perdre provisionalment un dels seus millors pensadors, sinó que Barcelona i tot el país van perdre un home que havia introduït músics com Stravinsky o Falla al Liceu i que feia de *cicerone* a escriptors com Pío Baroja o Ramón del Valle-Inclán cada cop que venien a casa nostra. De tan popular i bon conversador com era, dia sí dia també el senyor Moragas estava convidat a sopar en alguna casa. En fi. Això ho explica Bladé. Bon profit.

Però si aquest home no se n'hagués anat a l'exili, Francesc Pujols no l'hauria pogut presentar a Artur Bladé l'any 1942 a Montpeller; Bladé no hauria escrit la biografia titulada *El senyor Moragas*, «*Moraguetes*», que és com li deien els amics, i jo ara no podria escriure que «pensant en el que ha passat a la nostra terra», Moragas deia tot sovint que «els catalans seríem capaços de perdre set planetes».

La història, a Catalunya, sovint serveix també per a això: per mirar el passat, per adonar-nos de tot el que hem perdut, de tot el que no hem sabut fer prou bé, de totes les oportunitats que hem deixat passar: no només allò del llençol que perdem a cada bugada, sinó també, o sobretot, de tantes i tantes possibilitats que teníem a l'abast i que hem acabat malmetent. Totes les vànoves, flassades, cobrellits, llençols i edredons que hem anat perdent fins que hem acabat sense ser ni tan sols els amos del nostre llit. Perquè, si Espanya avui és com és, és també perquè els nostres avantpassats van jugar tot de cartes equivocades a la Guerra Civil catalana contra el rei Joan II. I si continua existint, és també perquè ens vam quedar a mig camí el primer d'octubre.

Però això hauria de ser més aviat un apunt de lletres. I falta ben poc perquè s'acabi. Buscant què havia escrit Josep Pla sobre Rafel Moragas, he anat a parar a les planes que va dedicar a Josep Sebastià Pons. Heu llegit mai aquest escriptor d'Illa? És bo, molt bo. Eugeni Xammar deia que era un dels millors poetes que hem tingut mai. Pla recordava que era un home de formació i de cultura franceses. Pons, que va néixer i que va morir al Rosselló, que havia treballat a Montpeller anys abans que tants i tants exiliats catalans com ell hi arribessin, és un altre planeta de tots aquests que anem perdent dia a dia. Va ser l'Aristides Maillol de les nostres lletres; deu ser per això que ens sembla tan francès. Però no ho era, o no era només francès. Re-llegeixo *L'ocell tranquil*, la narració autobiogràfica que va escriure (ai!) en francès. Comença parlant d'una topada que el seu avi va tenir amb uns trabucaires un dia que anava cap al mas Vermell, «a una llegua del mar i de l'estany de Sant Nazari».

